

ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ІНТЕРНАЦІОНАЛЬНОГО ЛЕГІОНУ ДО ДІЯЛЬНОСТІ В БОЙОВИХ УМОВАХ: ДІАГНОСТИКА СИСТЕМИ СТАВЛЕНЬ І МОТИВІВ

Василькевич Я. З. кандидат психологічних наук,
доцент, Університет Григорія Сковороди в Переяславі
<https://orcid.org/0000-0002-5946-3005>

Ломак М. М. магістр психології, командир
4-го інтернаціонального легіону,
Інтернаціональний легіон оборони України
<https://orcid.org/0000-0003-4607-3830>

У статті проаналізовано результати психодіагностичного дослідження мотивів та системи емоційних ставлень військовослужбовців-легіонерів до різних аспектів дійсності (до актуальних подій сьогодення, до себе, до різних видів діяльності) з використанням модифікованого варіанту проєктивної методики колірних метафор. Визначено прагнення легіонерів пов'язати своє майбутнє з військовою службою та психологічну готовність до військової діяльності у складі інтернаціонального легіону.

Ключові слова: бойові умови; психологічна готовність; стресостійкість; психологічна витривалість; адаптивність до стресу.

Вступ. На сьогодні у психологічній науці особливо актуальною є проблема розвитку адаптивних здібностей людини до екстремальних умов життєдіяльності. Адаптивність до стресу є вкрай важливим показником психологічної готовності військовослужбовців до виконання діяльності в бойових умовах. Психологічна підготовка військовослужбовців до діяльності в екстремальних (бойових) умовах передбачає розвиток психологічної стійкості, як здатності зберігати концентрацію, мотивацію та рішучість під час стресу. Вона передбачає наполегливість у складних обставинах, збереження позитивного світогляду та здатність долати невдачі. Військовослужбовці, які виявляють високу психічну міцність, як правило, краще працюють під тиском, швидше оговтуються від несприятливих подій і зберігають високий рівень когнітивного та емоційного контролю.

Проблема психологічної готовності військовослужбовців до діяльності в бойових умовах широко розроблялася в зарубіжній та вітчизняній психології. Аналіз феномену психологічної готовності до здійснення діяльності в екстремальних умовах показав його складність, багатомірність та неоднозначність трактування. У вітчизняних дослідженнях

вивчаються резильєнтність (Кокун, & Мельничук, 2023), адаптивність до стресу (Розов, 2024), формування стресостійкості (Кокун, Лозінська, & Пішко, 2023; Смольська, 2022), подолання бойового стресу (Кравченко, Тімченко, & Ширококов, 2017; Курченко, Мороз, & Цуканова, 2015), негативні психічні стани (Кокун, Пішко, & Лозінська, 2014), стійкість до стресу (Корольчук, 2013), життєстійкість (Смольська, 2022). У зарубіжних дослідженнях вивчається психологічна готовність (psychological readiness) (Adam, Hall, & Thomson, 2009; Grier, 2012; Kirkland, Bartone, & Marlowe, 1993), психологічна витривалість (hardiness) (Bartone, 1999; Maddi, 2006), психологічна стійкість, еластичність або резильєнтність (psychological resilience) (Grossman, & Mittelman, 2019; Kelley, 2005; McClung, Beckner, & Farina, 2023; Flood, & Keegan, 2022), подолання стресу (coping stress) (Heim, 1995; Lazarus, & Folkman, 1984) військовослужбовців, які діють в екстремальних умовах.

Психодіагностичне вивчення адаптивних станів має важливе значення як для здійснення психологічної підготовки військовослужбовців до діяльності в екстремальних ситуаціях, так і її супроводження.

Метою нашого дослідження є аналіз результатів психодіагностичного вивчення системи емоційних ставлень і мотивів як показників психологічної готовності військовослужбовців інтернаціонального легіону до діяльності в екстремальних (бойових) умовах.

Теоретичне підґрунтя. Основними завданнями системи психологічного забезпечення діяльності військовослужбовців у бойових умовах є психологічне забезпечення адаптації, надійності, безпеки та психосоматичного здоров'я в екстремальних ситуаціях. Система психологічного забезпечення діяльності включає такі основні підсистеми: психологічне забезпечення професійної адаптації в умовах гострого або хронічного стресу та психологічна підготовка до діяльності в екстремальних ситуаціях.

Теоретичний аналіз проблеми психологічної готовності військовослужбовців до діяльності в бойових умовах показав, що предметом роботи із психологічного забезпечення в екстремальних ситуаціях є адаптивність до стресу. В. І. Розов (2024) виділяє такі її структурні компоненти: оптимістичний когнітивний стиль; здатність встановлювати та розвивати підтримувальні взаємини, надавати та приймати інструментальну та емоційну підтримку; здатність до адаптивного мислення; здатність до упевненої поведінки; здатність до самоорганізації часу життя; здатність до адаптивного сну та сновидінь; здатність до управління психофізіологічними станами; здатність до підтримки оптимального фізичного стану (с. 24-25).

О. М. Кокун (2023) розробив концепцію оптимізації адаптаційних можливостей у психофізіологічному забезпеченні діяльності. Оптимізація описується як індивідуальна відповідність адаптаційних можливостей вимогам життєдіяльності. Автором розроблено універсальний алгоритм оптимізації адаптаційних можливостей, що може бути досягнуто такими шляхами: зменшення сили впливу або повне усунення впливу дезадаптаційних чинників; підвищення стійкості людини до дії дезадаптаційних

чинників; посилення адаптаційно-сприятливих чинників з метою компенсації дезадаптаційних.

Адаптивна здатність людини включає таку характеристику, як психологічна витривалість («hardiness» перекладається як «витривалість, міцність, здоров'я, стійкість, сміливість, відвага, безстрашність, зухвалість, нахабство»). Психологічна витривалість (hardiness) як здатність зберігати психічне та фізичне здоров'я в екстремальних ситуаціях має важливе значення для успішного виконання професійної діяльності (Maddi, 2006).

У вітчизняній психології цей термін використовується у значенні «життестійкість», тобто здатність зберігати психічне та фізичне здоров'я у напружених ситуаціях, «психологічну живучість». Життестійкість (hardiness) як адаптивний ресурс забезпечує виживання та продуктивність людини в екстремальних ситуаціях. Життестійкість пов'язана зі здатністю хорошої адаптації до швидких змін обставин, ситуації. Це передбачає не тільки здатність підтримання гомеостазу, але й здатність до особистісних змін і зростання.

Поняття «резильєнтність» («resilience» – «пружність, еластичність») розглядається як властивість особистості, пов'язана з успішною адаптацією в умовах травматичного стресу; як індивідуальна здатність людини до відновлення здоров'я після травматичних ситуацій. Стресостійкість (як психологічна стійкість до інтенсивного стресу) – це якість особистості, яка дозволяє «протистояти різного роду труднощам, несприятливому тиску обставин, зберігати самопочуття і працездатність в різних випробуваннях» (Кокун, Лозінська, & Пішко, 2023, с. 4).

Основне завдання психологічної роботи полягає в оцінці, формуванні, розвитку, стимуляції, мобілізації, оптимізації адаптивності до стресу та її складових. Реалізація цих завдань здійснюється за допомогою системи соціально-психологічних, власне психологічних та психофізіологічних методів.

Методи дослідження. З метою вивчення специфіки системи емоційних

ставлень досліджуваних військовослужбовців до різних аспектів дійсності та прихованої мотивації використана Методика колірних метафор (Vasylkevych, 2019). Методика дозволяє вирішувати такі завдання: виявлення захищених від нещирості та прихованих реальних мотивів легіонерів; діагностика справжніх уявлень і переживань, прихованих почуттів і намірів; вимірювання усвідомлених і неусвідомлених ставлень людини до актуальних подій, до самого себе та інших людей, до різних видів діяльності; визначення змісту спонукань до їхньої діяльності та сили різних потреб.

Модифікована проєктивна методика була адаптована до вибірки військовослужбовців інтернаціонального легіону. Підготовка до проведення методики полягала у підборі понять, які будуть пред'являтися досліджуваним. До списку, крім ключових, включені поняття, які дозволяють діагностувати специфіку емоційних ставлень і мотивів військовослужбовців: Легіон, Полігон, Солдат, Бойовий досвід, Стресостійкість, Армія, Зброя, Бойова готовність, Психологічна витривалість, Відвага, Сміливість, Довіра, Чесність, Героїзм, Зміни, Адаптація, Матеріальні гарантії, Війна, Агресивність, Противник, Перемога тощо. Таким чином був складений список із 64 понять, які відповідають основним видам діяльності, потребам, життєвим цінностям та емоційним переживанням військовослужбовців інтернаціонального легіону.

На основі розробленого списку понять складено спеціальний бланк реєстрації відповідей, за допомогою якого досліджувані позначали визначені поняття стандартними кольорами, що відповідають тесту Люшера (1 – синій, 2 – зелений, 3 – червоний, 4 – жовтий, 5 – фіолетовий, 6 – коричневий, 7 – чорний, 0 – сірий). Аналіз понять, які попадають в одну групу, тобто позначені одним і тим самим кольором, дає можливість взяти, з якими потребами пов'язаний вид діяльності досліджуваних, якими емоційними переживаннями супроводжуються різні заняття, люди та події.

Психодіагностичне вивчення системи емоційних ставлень і мотивів як показників психологічної готовності до діяльності в бойових умовах проводилося з військовослужбовцями інтернаціонального легіону. У дослідженні взяли участь військовослужбовці-легіонери з країн Європи та Америки у кількості 43 осіб різних вікових категорій.

Результати і обговорення. В емпіричному дослідженні діагностовано систему емоційних ставлень і мотивів військовослужбовців інтернаціонального легіону з використанням модифікованого варіанту проєктивної методики колірних метафор. Структуру емоційних ставлень досліджуваних військовослужбовців-легіонерів до різних аспектів дійсності наведено у табл. 1.

Аналіз рейтингових оцінок понять військовослужбовців показав, що найвищі усереднені рейтингові оцінки та рангові місця мають поняття «Яким (якою) я хочу бути», тобто «Я Ідеальне» ($\Sigma=1,69$; $R=1,5$) і «Моя кар'єра» ($\Sigma=1,69$; $R=1,5$), «Чесність» ($\Sigma=1,75$; $R=3,5$) і «Довіра» ($\Sigma=1,75$; $R=3,5$), «Перемога» ($\Sigma=1,81$; $R=5$), «Впевненість» ($\Sigma=1,88$; $R=6$), «Армія» ($\Sigma=2,06$; $R=7,5$) і «Моя сім'я» ($\Sigma=2,06$; $R=7,5$), «Легіон» ($\Sigma=2,125$; $R=10$), «Героїзм» ($\Sigma=2,125$; $R=10$) і «Моє теперішнє» ($\Sigma=2,125$; $R=10$). Це свідчить про позитивне ставлення військовослужбовців до цих понять і означає впевненість у своїх можливостях, прагнення до самореалізації та готовність до військової діяльності у складі інтернаціонального легіону.

Найнижчі усереднені рейтингові оцінки та рангові місця мають поняття «Втрата» ($\Sigma=6,44$; $R=63$), «Агресор» ($\Sigma=6,31$; $R=61$), «Противник» ($\Sigma=6,0$; $R=58$), «Хвороба» ($\Sigma=6,25$; $R=60$) та супроводжуються негативними емоційними станами: «Образа» ($\Sigma=6,69$; $R=64$), «Жалість» ($\Sigma=6,38$; $R=62$), «Роздратування» ($\Sigma=6,06$; $R=59$), «Сум» ($\Sigma=5,88$; $R=57$), «Загроза» ($\Sigma=5,69$; $R=56$), «Агресивність» ($\Sigma=5,56$; $R=55$), «Страх» ($\Sigma=5,5$; $R=53,5$) і «Тривожність» ($\Sigma=5,5$; $R=53,5$).

Рейтингові оцінки понять військовослужбовців інтернаціонального легіону

Поняття	Σ	R	Поняття	Σ	R
Яким (якою) я хочу бути	1,69	1,5	Хобі	3,0	33
Моя кар'єра	1,69	1,5	Діти	3,125	34
Чесність	1,75	3,5	Матеріальні гарантії	3,19	35
Довіра	1,75	3,5	Заробіток	3,25	37
Перемога	1,81	5	Моє минуле	3,25	37
Впевненість	1,88	6	Зброя	3,25	37
Армія	2,06	7,5	Інформація	3,31	39
Моя сім'я	2,06	7,5	Медичне забезпечення	3,38	40
Легіон	2,125	10	Бойовий досвід	3,44	41
Моє теперішнє	2,125	10	Надія	3,47	42
Героїзм	2,125	10	Психологічна витривалість	3,69	43
Самоповага	2,13	12	Самотність	3,73	44
Свобода	2,19	13	Визнання оточуючими	3,75	45
Надійність	2,25	14,5	Схильність до ризику	4,31	46,5
Оптимізм	2,25	14,5	Зміни	4,31	46,5
Який я насправді	2,31	17,5	Переселення	4,81	48
Моє майбутнє	2,31	17,5	Політика	5,13	49
Радість	2,31	17,5	Війна	5,19	50
Влада	2,31	17,5	Неприємності	5,38	51
Солдат	2,38	21	Невизначеність	5,44	52
Мир	2,38	21	Тривожність	5,5	53,5
Спілкування	2,38	21	Страх	5,5	53,5
Стресостійкість	2,5	23,5	Агресивність	5,56	55
Безпека	2,5	23,5	Загроза	5,69	56
Адаптація	2,63	25	Сум	5,88	57
Сміливість	2,66	26	Противник	6,0	58
Бойова готовність	2,69	28,5	Роздратування	6,06	59
Відвага	2,69	28,5	Хвороба	6,25	60
Полігон	2,69	28,5	Агресор	6,31	61
Матеріальне благополуччя	2,69	28,5	Жалість	6,38	62
Творчість	2,88	31	Втрата	6,44	63
Робота	2,94	32	Образа	6,69	64

Аналіз результатів проводився також за допомогою таблиці подібності понять, які були позначені одним кольором.

Показником ступеня подібності між поняттями був відсоток досліджуваних, які позначили ці поняття однаковим кольором: поняття вважалися подібними, якщо не менше 1/3 досліджуваних позначили їх одним кольором. У процесі подальшого аналізу отримана таблиця подібності понять у вибірці досліджуваних військовослужбовців інтернаціонального легіону (табл. 2).

Розглянемо систему ставлень досліджуваних військовослужбовців до різних аспектів дійсності. У структурі ставлень одними з найбільш значущих є ставлення до свого майбутнього, до себе, до своєї діяльності, до актуальних подій сьогодення та таких ключових для військовослужбовців понять, як «Легіон»,

«Армія», «Солдат», «Полігон», «Бойова готовність», «Агресор», «Противник» та ін.

Як видно з таблиці, найбільша група понять у вибірці військовослужбовців позначена зеленим кольором, який символізує прагнення до визнання, до впевненості, захист і наполегливість. Зелений колір виявляє потребу у самоствердженні, перевазі, владі та незалежності; відображає ригідно-інтровертні тенденції та прагнення до відстоювання власної позиції, оборонності, агресивності захисного характеру.

Ключове поняття «Моє майбутнє» (42%) позначене зеленим кольором та асоціюється з поняттями «Легіон» (33%), «Армія» (33%), «Робота» (33%), «Полігон» (37,5%), «Солдат» (37,5%), що свідчить про прагнення легіонерів пов'язати своє майбутнє з військовою службою.

Окрім цього, своє майбутнє вони асоціюють з такими поняттями, як «Мир» (42%), «Свобода» (37,5%), «Безпека» (33%), «Довіра» (46%), «Матеріальне благополуччя» (33%), «Творчість» (33%), «Хобі» (42%) і

«Радість» (46%), що говорить про позитивне та довірливе ставлення до майбутнього, про його зв'язок із матеріальним і психологічним благополуччям.

Таблиця 2

Групи подібних понять, що позначені однаковим кольором у вибірці військовослужбовців

Поняття	Колір	Відсоток досліджуваних
Довіра	2	46%
Радість	2	46%
Мир	2	42%
Хобі	2	42%
Моє майбутнє	2	42%
Свобода	2	37,5%
Солдат	2	37,5%
Полігон	2	37,5%
Армія	2	33%
Легіон	2	33%
Робота	2	33%
Творчість	2	33%
Матеріальне благополуччя	2	33%
Яким я хочу бути	2	33%
Безпека	2	33%
Оптимізм	1	46%
Впевненість	1	42%
Надійність	1	37,5%
Безпека	1	33%
Моя кар'єра	1	33%
Противник	3	42%
Агресор	3	37,5%
Загроза	3	37,5%
Втрата	7	33%
Невизначеність	0	33%

Досліджувані позначили базові поняття «Моє майбутнє» (42%) та «Яким (якою) я хочу бути» (33%) зеленим кольором, що свідчить про те, що група військовослужбовців орієнтована на майбутнє, прагне розвитку та готова до позитивних змін.

Поняття «Моє минуле» та «Моє теперішнє» не позначені подібними кольорами, отже, досліджувані по-різному ставляться до цих відрізків часу, минуле і теперішнє сприймається ними диференційовано.

Синім кольором, який символізує прагнення до задоволення та прихильності, позначене поняття «Моя кар'єра» (33%), яке асоціюється з «Оптимізмом» (46%), «Впевненістю» (42%), «Надійністю» (37,5%) і «Безпекою» (33%), що показує позитивне й оптимістичне ставлення до розвитку своєї кар'єри, дозволяє розцінити своє професійне становище як надійне та впевнене.

Червоним кольором, який символізує потребу в активному діянні, наступальну

агресивність «завойовника», позначені поняття «Противник» (42%) і «Агресор» (37,5%), та асоціюються із «Загрозою» (37,5%).

«Втрата» (33%) позначена чорним кольором, що свідчить про неприйняття, заперечення цього поняття; «Невизначеність» (33%) – сірим кольором, який символізує настороженість, прагнення відгородитися, закритися.

Розглянемо, якими кольорами досліджувані військовослужбовці інтернаціонального легіону позначають базові поняття, пов'язані з їхньою професійною діяльністю. На рисунках зображено позначення кольорами (у %) понять «Противник», «Агресор» і «Війна» (рис. 1), «Солдат», «Легіон», «Армія» і «Полігон» (рис. 2), «Бойова готовність», «Стресостійкість» і «Психологічна витривалість» (Hardiness) (рис. 3).

Поняття «Противник» і «Агресор» (див. рис. 1) позначені домінуючим (більше 33%)

червоним кольором та вираженими чорним і сірим кольорами. Як видно із рисунка, поняття «Противник» інтерпретується досить однозначно (88% позначень – червоним (42%), чорним (29%) і сірим (17%) кольорами). Поняття «Агресор» має більш диференційовану інтерпретацію та неоднакове ставлення досліджуваних. Важливо, що у позначенні поняття «Війна» відсутні

домінуючі (більше 33%) кольори, хоча й переважають червоний і чорний (по 29%), проте це не свідчить про однакову інтерпретацію цього поняття досліджуваними і, як видно з рис. 1, до поняття «Війна» досить диференційоване ставлення у легіонерів. Окрім того, найбільш негативне ставлення (лише 42% позначень основними кольорами) саме до поняття «Війна».

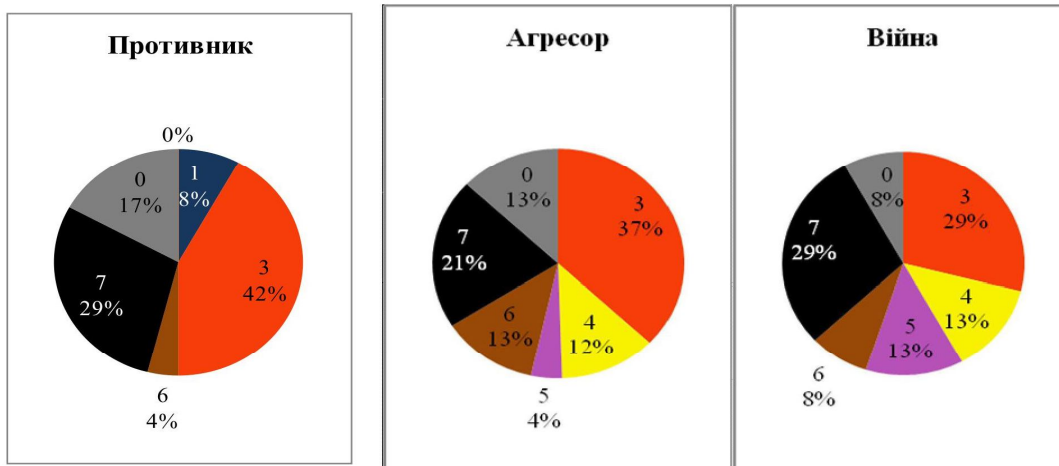

Рис. 1. Відсоткова представленість кольорів у позначеннях понять «Противник», «Агресор» і «Війна».

Поняття «Війна» і «Солдат» не позначені однаковими кольорами. Варто відмітити, що у позначенні поняття «Війна» зовсім відсутні синій і зелений кольори, які домінують у колірній інтерпретації поняття «Солдат».

Водночас, колірні інтерпретації поняття «Солдат» близька до позначення понять «Армія», «Легіон» і «Полігон» (див. рис. 2). У цих чотирьох поняттях домінуючим

(більше 33%) є зелений колір, а переважаючим – синій. Очевидно, досліджувані військовослужбовці інтернаціонального легіону у своїй свідомості пов'язують саме ці поняття. Найбільш позитивне ставлення у досліджуваних військовослужбовців до поняття «Легіон» (88% позначень основними кольорами).

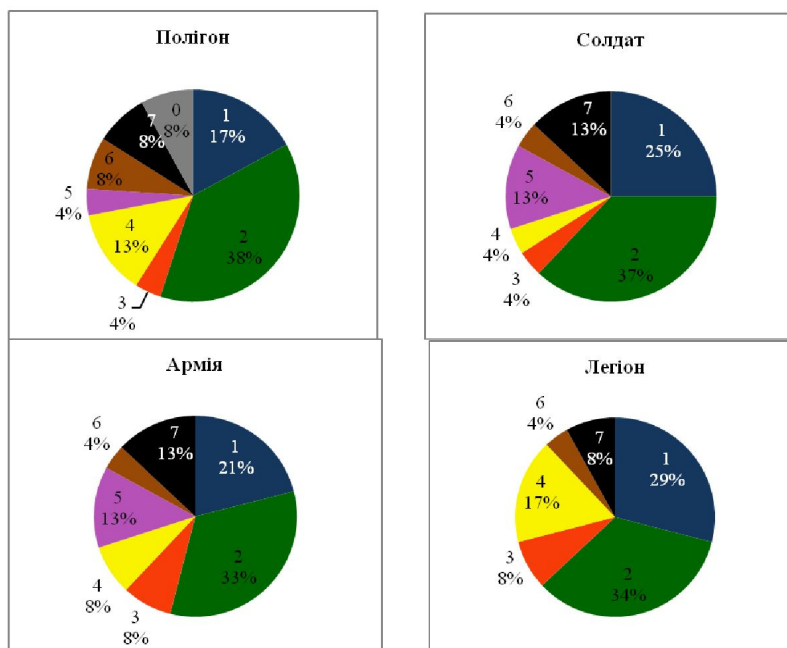

Рис. 2. Відсоткова представленість кольорів у позначеннях понять «Полігон», «Солдат», «Армія» і «Легіон».

Поняття «Бойова готовність», «Стресостійкість» і «Психологічна витривалість» (Hardiness) як адаптивні особистісні ресурси мають важливе значення

для досягнення високих результатів діяльності в екстремальних умовах. Вони пов'язані зі здатністю хорошої адаптації до швидких змін обставин, бойових ситуацій.

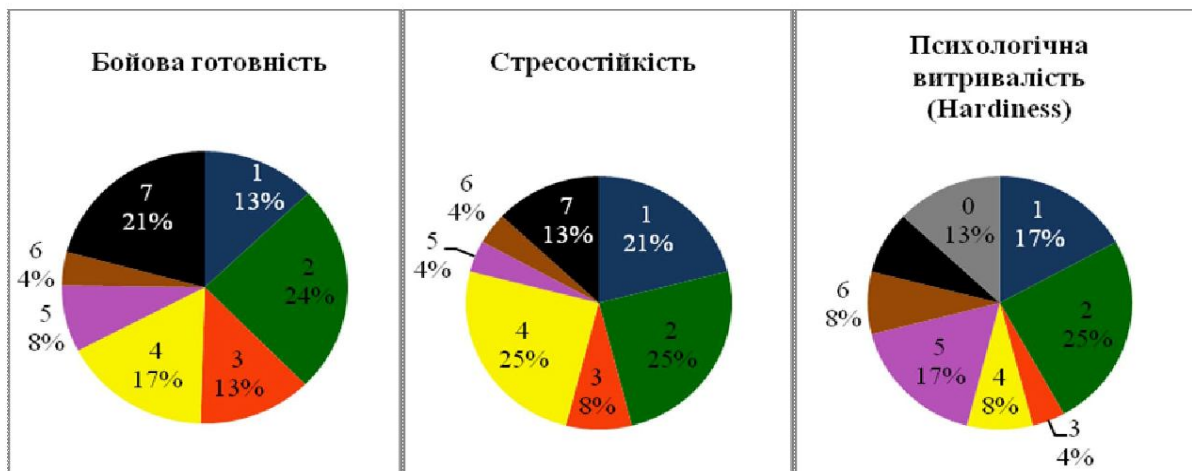

Рис. 3. Відсоткова представленість кольорів у позначеннях понять «Бойова готовність», «Стресостійкість» і «Психологічна витривалість» (Hardiness).

Як видно на рис. 3, ці поняття не позначені домінуючими (більше 33%) кольорами, що свідчить про диференційоване ставлення до них. Проте поняття «Бойова готовність», «Стресостійкість» і «Психологічна витривалість» (Hardiness) мають подібну представленість переважаючих кольорів: зеленого, синього, жовтого.

Найбільш позитивне та однакове ставлення у легіонерів до поняття «Стресостійкість» (79 % позначень основними кольорами). Найменш позитивне ставлення (54 % позначень основними кольорами) та найбільш диференційоване уявлення про поняття «Психологічна витривалість» (Hardiness).

Психологічна витривалість пов'язана зі здатністю хорошої адаптації до швидких змін обставин, що передбачає здатність до особистісних змін і зростання. Отже, «психологічна витривалість» або «життєстійкість» визначається як адаптивний ресурс особистості, що забезпечує виживання та продуктивність діяльності в бойових умовах.

Висновки. У психодіагностичному дослідженні з метою вивчення адаптивних станів військовослужбовців та системи емоційних ставлень до різних аспектів дійсності (до актуальних подій сьогодення, до себе, до різних видів діяльності) використано модифікований варіант

проективної методики кольорних метафор. Аналіз рейтингових оцінок понять показав, що найвищі усереднені рейтингові оцінки та рангові місця мають поняття «Яким я хочу бути» (тобто «Я Ідеальне») і «Моя кар'єра», «Чесність» і «Довіра», «Перемога», «Впевненість», «Армія», «Легіон», «Героїзм» і «Моє теперішнє». Це свідчить про позитивне ставлення військовослужбовців до цих понять і означає впевненість у своїх можливостях, прагнення до самореалізації та готовність до військової діяльності у складі міжнародного легіону.

Найбільша група понять у вибірці військовослужбовців позначена зеленим кольором, який символізує прагнення до визнання, до впевненості, захист і наполегливість. Ключове поняття «Моє майбутнє» позначене зеленим кольором та асоціюється з поняттями «Легіон», «Армія», «Робота», «Полігон», «Солдат», що свідчить про прагнення легіонерів пов'язати своє майбутнє з військовою службою.

Аналіз кольорів, якими легіонери позначають базові поняття, пов'язані з їхньою професійною діяльністю показав, що досліджувані військовослужбовці мають подібне емоційне ставлення до окремих груп понять. Подібну кольорну інтерпретацію, а отже і подібне емоційне ставлення до понять та асоціативне уявлення про них, мають такі групи понять: 1) «Противник», «Агресор» і «Війна»; 2) «Солдат», «Легіон», «Армія» і

«Полігон»; 3) «Бойова готовність», «Стресостійкість» і «Психологічна витривалість» (Hardiness). До поняття «Війна» досить диференційоване і найбільш негативне ставлення у легіонерів. Найбільш однозначно інтерпретується поняття «Противник». Найбільш позитивне ставлення у досліджуваних

військовослужбовців до поняття «Легіон». Подібна колірна інтерпретація понять «Бойова готовність», «Стресостійкість» і «Психологічна витривалість» як адаптивних особистісних ресурсів свідчить про їхнє важливе значення для досягнення високих результатів діяльності в бойових умовах.

Список використаних джерел

1. Кокун, О. М., & Мельничук, Т. І. (2023). Резилієнс-довідник : практичний посібник. Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України.
2. Кокун, О. М., Пішко, І. О., & Лозінська, Н. С. (2014). Особливості негативних психічних станів військовослужбовців. *Вісник Національного університету оборони України*, 5(42), 262-267.
3. Кокун, О. М., Лозінська, Н. С., & Пішко, І. О. Мороз, В. М. (Ред.) (2023). Практикум з формування стресостійкості військовослужбовців до раптових змін бойової обстановки : методичний посібник. Центр учбової літератури.
4. Корольчук, В. М. (2013). Детермінанти стійкості особистості до дії стресогенних факторів. *Проблеми екстремальної та кризової психології*, 14(1), 153-162.
5. Кравченко, К. О., Тімченко, О. В., & Ширококов, Ю. М. (2017). Соціально-психологічні детермінанти виникнення бойового стресу у військовослужбовців-учасників антитерористичної операції : монографія. Вид-во НУЦЗУ.
6. Курченко, Є., Мороз, Р., & Цуканова, Т. (2015). Подолання бойового стресу та його психологічних наслідків. Миколаїв.
7. Розов, В. І. (2024). Психологія екстремальних ситуацій: адаптивність до стресу та психологічне забезпечення : науково-практичний посібник. КНТ.
8. Смольська, Л. М. (2022). Стресостійкість та життєстійкість: креативна модель формування в сучасних умовах. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія*, 4, 113-117.
9. Adam, B. D., Hall, C. D. T., & Thomson, M. H. (2009). Military individual readiness. Defence Research and Development Canada. Toronto. URL: <http://www.journal.forces.gc.ca/vol14/no2/page36-eng.asp>
10. Bartone, P. T. (1999). Hardiness Protects Against War-Related Stress in Army Reserve Forces. *Consulting Psychology Journal*, 51(2), 72-83.
11. Flood, A., & Keegan, R. J. (2022). Cognitive Resilience to Psychological Stress in Military Personnel. *Front Psychol*, Mar 16; 13:809003.
12. Grier, R. A. (2012). Military cognitive readiness at the operational and strategic levels: a theoretical model for measurement development. *J. Cogn. Engin.*, Dec. Making 6, 358-392. doi: 10.1177/1555343412444606
13. Grossman, D., & Mittelman, N. (2019). Psychological Resilience in Military Personnel: A Comprehensive Review. *Military Medicine*, 184(6-7), 213-220.
14. Heim, E. (1995). Coping based intervention strategies. *Patient education and counseling*, 26, 145-151. DOI: 10.1016/0738-3991(95)00733-g
15. Kelley, T. (2005). Natural Resilience and Innate Mental Health. *American Psychologist*, 60(3), 265-265.
16. Kirkland, F. R., Bartone, P. T., & Marlowe, D. H. (1993). Commanders' priorities and psychological readiness. *Armed Forces & Society*, 19, 579-598.
17. Lazarus, R., & Folkman, S. (1984). Stress, appraisal, and coping. New York: Springer, 22-46. DOI: 10.4236/psych.2016.714171
18. Maddi, S. R. (2006). Hardiness: The courage to grow from stresses. *The Journal of Positive Psychology*, 1(3), 160-168.
19. McClung, J. P., Beckner, M. E., & Farina, E. K. (2023). Assessing the physiological basis for resilience in military personnel. *Stress Health*, 39, 33-39.
- Vasylkevych, Ya. (2019). Diagnostics of psychological peculiarities of emotional attitudes of an internally displaced people. *Social Work and Education*, 6(2), 186-195. DOI: <https://doi.org/10.25128/2520-6230.19.2.7>

References

1. Kokun, O. M., & Melnychuk, T. I. (2023). Rezyliens-dovidnyk : praktychnyi posibnyk [Resilience handbook : a practical guide]. Instytut psykholohii imeni H. S. Kostiuks NAPN Ukrainy. (in Ukrainian)

2. Kokun, O. M., Pishko, I. O., & Lozinska, N. S. (2014). Osoblyvosti nehatyvnykh psykhiichnykh staniv viiskovosluzhbovtiv [Peculiarities of negative mental states of military personnel]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu oborony Ukrainy*, 5(42), 262-267. (in Ukrainian)
3. Kokun, O. M., Lozinska, N. S., & Pishko, I. O. Moroz, V. M. (Red.) (2023). *Praktykum z formuvannia stresostiikosti viiskovosluzhbovtiv do raptovykh zmin boiovoi obstanovky: metodychnyi posibnyk* [Workshop on developing stress resistance of military personnel to sudden changes in the combat situation: methodological manual]. Tsentru uchbovoi literatury. (in Ukrainian)
4. Korolchuk, V. M. (2013). Determinanty stiikosti osobystosti do dii stresohennykh faktoriv [Determinants of individual resistance to the effects of stress factors]. *Problemy ekstremalnoi ta kryzovoi psykholohii*, 14(1), 153-162. (in Ukrainian)
5. Kravchenko, K. O., Timchenko, O. V., & Shyrobokov, Yu. M. (2017). Sotsialno-psykholohichni determinanty vynyknennia boiovoho stresu u viiskovosluzhbovtiv-uchasnykiv antyterorystychnoi operatsii : monohrafiia [Socio-psychological determinants of combat stress in military personnel participating in the anti-terrorist operation : a monograph]. Vyd-vo NUTsZU. (in Ukrainian)
6. Kurchenko, Ye., Moroz, R., & Tsukanova, T. (2015). Podolannia boiovoho stresu ta yoho psykholohichnykh naslidkiv [Overcoming combat stress and its psychological consequences]. Mykolaiv. (in Ukrainian)
7. Rozov, V. I. (2024). Psykholohiia ekstremalnykh sytuatsii: adaptivnist do stresu ta psykholohichne zabezpechennia : naukovo-praktychnyi posibnyk [Psychology of extreme situations: adaptability to stress and psychological support : a scientific and practical guide]. KNT. (in Ukrainian)
8. Smolska, L. M. (2022). Stresostiikist ta zhyttiistiikist: kreatyvna model formuvannia v suchasnykh umovakh [Stress resistance and resilience: a creative model of formation in modern conditions]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Psykholohiia*, 4, 113-117. (in Ukrainian)
9. Adam, B. D., Hall, C. D. T., & Thomson, M. H. (2009). Military individual readiness. Defence Research and Development Canada. Toronto. URL: <http://www.journal.forces.gc.ca/vol14/no2/page36-eng.asp>
10. Bartone, P. T. (1999). Hardiness Protects Against War-Related Stress in Army Reserve Forces. *Consulting Psychology Journal*, 51(2), 72-83.
11. Flood, A., & Keegan, R. J. (2022). Cognitive Resilience to Psychological Stress in Military Personnel. *Front Psychol*, Mar 16; 13:809003.
12. Grier, R. A. (2012). Military cognitive readiness at the operational and strategic levels: a theoretical model for measurement development. *J. Cogn. Engin.*, Dec. Making 6, 358-392. doi: 10.1177/1555343412444606
13. Grossman, D., & Mittelman, N. (2019). Psychological Resilience in Military Personnel: A Comprehensive Review. *Military Medicine*, 184(6-7), 213-220.
14. Heim, E. (1995). Coping based intervention strategies. *Patient education and counseling*, 26, 145-151. DOI: 10.1016/0738-3991(95)00733-g
15. Kelley, T. (2005). Natural Resilience and Innate Mental Health. *American Psychologist*, 60(3), 265-265.
16. Kirkland, F. R., Bartone, P. T., & Marlowe, D. H. (1993). Commanders' priorities and psychological readiness. *Armed Forces & Society*, 19, 579-598.
17. Lazarus, R., & Folkman, S. (1984). Stress, appraisal, and coping. New York: Springer, 22-46. DOI: 10.4236/psych.2016.714171
18. Maddi, S. R. (2006). Hardiness: The courage to grow from stresses. *The Journal of Positive Psychology*, 1(3), 160-168.
19. McClung, J. P., Beckner, M. E., & Farina, E. K. (2023). Assessing the physiological basis for resilience in military personnel. *Stress Health*, 39, 33-39.
- Vasylkevych, Ya. (2019). Diagnostics of psychological peculiarities of emotional attitudes of an internally displaced people. *Social Work and Education*, 6(2), 186-195. DOI: <https://doi.org/10.25128/2520-6230.19.2.7>

Summary

PSYCHOLOGICAL READINESS OF INTERNATIONAL LEGION MILITARY PERSONNEL FOR COMBAT OPERATIONS: DIAGNOSTICS OF ATTITUDES AND MOTIVATION SYSTEM

Vasylkevych Ya. Z. candidate of psychological sciences,
associate professor, Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav
Lomak M. M. master of psychology, commander
of 4th international legion, International legion of defense of Ukraine

Introduction. Today, in psychological science, the issue of developing the adaptive abilities of individuals to extreme life conditions is particularly relevant. Adaptability to stress is a critical indicator of military personnel's psychological readiness to conduct actions under combat conditions. Psychological training of military

personnel for activities in extreme (combat) conditions implies developing psychological resilience – a capacity to maintain concentration, motivation, and decisiveness during stress. The question of psychological readiness of servicemen for combat activity has been widely explored in both international and domestic psychological research. Analysis of the phenomenon of psychological readiness for activity in extreme circumstances revealed its complexity, multidimensionality, and ambiguous interpretations.

Purpose: The aim of our study is to analyze the results of psychodiagnostic examination of emotional attitudes and motives as indicators of psychological readiness of international legion soldiers for activities under extreme (combat) conditions.

Methods. To study the emotional attitudes of investigated servicemen towards various aspects of reality and their hidden motivations, we applied the Method of Color Metaphors. A modified version of this projective technique allows accomplishing the following objectives: identifying sincere and concealed actual motives of legionnaires that are protected from insincerity; diagnosing genuine perceptions and experiences, hidden feelings, and intentions; measuring both conscious and subconscious attitudes towards current events, oneself, other people, and various kinds of activities; determining the nature of motivation for their activity and the strength of different needs. The Method of Color Metaphors was adapted specifically for the sample of international legion servicemen, incorporating concepts related directly to their professional activities and reflecting basic needs, life values, and emotional experiences of legionnaires.

Originality. In the empirical research, the system of emotional attitudes and motives of legionnaire servicemen was diagnosed using a modified version of the projective color metaphor technique. The analysis of results demonstrated that the highest averaged rating scores and highest ranks were assigned to the following concepts: "How I want to be," "My Career," "Honesty," "Trust," "Victory," "Confidence," "Army," "Legion," "Heroism," and "My present." This indicates positive attitudes of servicemen towards these concepts, signifying their confidence in their own capabilities, aspirations for self-actualization, and readiness for military service within the international legion.

The largest group of concepts selected by servicemen is marked with the color green, symbolic of striving for recognition, confidence, protection, and perseverance. The key concept "My Future" was also marked green and associated with concepts such as "Legion," "Army," "Work," "Training Ground," and "Soldier," indicating legionnaires' strong intent to link their future with military service.

Analysis of the colors that legionnaires assigned to core concepts related to their professional activities showed that the respondents had similar emotional attitudes toward certain groups of concepts. Similar color interpretations, and thus similar emotional attitudes and associative representations, were found for the following concept groups: 1) "Enemy," "Aggressor," and "War"; 2) "Soldier," "Legion," "Army," and "Training Ground"; 3) "Combat readiness," "Stress resilience," and "Psychological hardiness."

Conclusion. Psychodiagnostic examination of adaptive states is highly significant both for psychologically preparing military personnel for activities in extreme situations and for psychological support during these activities. The colour metaphor methodology, adapted to a sample of servicemen from the International Legion, enabled diagnosing the specifics of emotional attitudes and motivations of these military personnel. The study identified a clear inclination among Legionnaires to associate their future with military service and demonstrated their psychological readiness for military activities within the International Legion.

Keywords: combat conditions; psychological readiness; stress resistance; psychological resilience; stress adaptability.

Концептуалізація – Василькевич Я. З.

Методика – Ломак М. М.

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

The authors declare that they have no conflict of interest.

Дата надходження рукопису/Date of receipt of the manuscript: 20.05.25.

Дата прийняття рукопису/Date of acceptance of the manuscript: 03.08.25.

© 2025. This work is under an open license CC BY-NC 4.0.